

ÀMBIT SOCIAL

CIÈNCIES SOCIALS: GEOGRAFIA I HISTÒRIA (matèria comuna)
CULTURA CLÀSSICA (matèria optativa)
EMPRENEDORIA (matèria optativa de 1r a 3r)

CIÈNCIES SOCIALS: GEOGRAFIA I HISTÒRIA (matèria comuna)

COMPETÈNCIES DE LA MATÈRIA

Les competències bàsiques de la matèria de ciències socials: geografia i història es refereixen a aquelles capacitats que permeten als alumnes analitzar fets i situacions a partir de l'aplicació dels coneixements i de les metodologies que proporciona la matèria. Ser competent en aquesta matèria implica que els nois i noies han adquirit les eines necessàries per entendre el món i per esdevenir persones capaces d'intervenir activament i crítica en la societat plural, diversa i en canvi. Suposa disposar d'uns coneixements que són útils en la mesura que permeten la construcció de conceptes i procediments, i la seva transferència per interpretar problemes a diferents escales espacials i temporals i, alhora, per situar-se en el món i desenvolupar una consciència ciutadana que els permeti intervenir en un futur en la vida laboral, social, cívica i política. En la comprensió dels fenòmens socials que requereix la societat del coneixement esdevenen determinants les destreses d'obtenció i tractament de la informació facilitades per les xarxes i els entorns digitals.

Aquestes competències comporten plantejar-se quins coneixements han de tenir els estudiants d'ESO perquè puguin utilitzar-los com a ciutadans. Les competències avaluen la capacitat de recordar coneixements factuais, el grau d'assimilació de diferents tipus de continguts i la capacitat d'interrelacionar-los en situacions i contextos nous, amb fonament científic.

S'han identificat quatre grups de competències que corresponen a quatre dimensions de les ciències socials: dimensió històrica, dimensió geogràfica, dimensió cultural i artística i dimensió ciutadana. Aquestes dimensions s'han fet atenent a criteris epistemològics, de funcionalitat didàctica i d'intencionalitat educativa. Les ciències socials no disposen d'una referència disciplinària única, si bé tradicionalment per a l'etapa obligatòria s'han considerat especialment rellevants els coneixements que proporcionen la geografia i la història. Cal afegir, a més, els continguts d'altres ciències socials, com la demografia, la sociologia, la història de l'art o l'economia, que han de ser usats en la mesura que proporcionen llum per entendre el món i contribuir-hi de manera responsable i crítica a la seva millora. D'altra banda, en alguns casos les disciplines no són suficients per avançar en l'assoliment de les competències que tenen una dimensió més personal i social com, per exemple, les que estan lligades a l'exercici responsable i crítica de l'autonomia personal o a la participació activa en la societat, les quals d'altra banda no són alienes als objectius de les ciències socials.

La dimensió històrica fa referència a coneixements que ajuden l'alumne a desenvolupar la consciència històrica pròpia i d'identitat col·lectiva que li permeti construir la seva historicitat, com a conseqüència de la comprensió de les relacions entre passat, present i futur. La dimensió geogràfica permet que l'alumne s'apropriï dels espais i medis on desenvolupa la seva vida quotidiana, els apreciï i s'hi identifiqui territorialment i culturalment. La dimensió cultural i artística implica desenvolupar una mirada intercultural, crítica i oberta, per interpretar i gaudir del fet artístic i cultural. Finalment, la dimensió ciutadana recull les competències que afavoreixen la construcció del compromís personal i les habilitats

necessàries que contribueixin a l'assoliment d'una societat més lliure, justa, equitativa i cohesionada.

Per a la matèria de les ciències socials s'han establert trenta continguts clau (CC) que es distribueixen en funció de la seva relació amb cada competència. També es relacionen continguts clau de l'àmbit digital (CCD).

Dimensió històrica

Els aprenentatges vinculats a la dimensió històrica comporten conèixer i comprendre críticament el temps passat per entendre el temps present i així constatar que el món en què vivim s'ha configurat a partir de les accions de les generacions que ens han precedit. De la mateixa manera, els homes i les dones d'avui han de prendre consciència que les seves actuacions condicionaran el món que heretaran les generacions futures.

Les competències d'aquesta dimensió tenen com a finalitat el desenvolupament del pensament i la consciència històrica en l'alumnat mitjançant les capacitats que possibiliten donar sentit al passat i comprendre els fets i els fenòmens històrics, situar-se en el present i prendre decisions de futur.

El conjunt de les competències de la dimensió històrica es vincula amb:

- El coneixement científic de la història i d'altres ciències socials, que tenen per objectiu l'estudi de les societats del passat a partir de l'ús i l'anàlisi crítica de fonts primàries i secundàries, i la presa de decisions vers el futur.
- La situació dels esdeveniments en el temps i un marc que els expliqui des d'una perspectiva dinàmica.
- Les habilitats intel·lectuals pròpies del pensament abstracte i formal, com l'observació, la comprensió, l'anàlisi, la síntesi, l'argumentació, la interpretació i la valoració sobre les estructures i els processos dels diversos entorns socials.
- La participació en la vida democràtica d'un país, amb la conscienciació que això suposa en la transformació i la millora de la pròpia societat.
- La formació del propi pensament, la consciència històrica i la construcció de la pròpia identitat.
- La preservació de les memòries plurals dels protagonistes del passat, i de totes aquelles evidències que faciliten comprendre millor com eren, com vivien, com pensaven els homes i les dones que ens han precedit en el temps i han tingut un paper en la construcció del present.

Competència 1. Analitzar els canvis i les continuïtats dels fets o fenòmens històrics per comprendre la causalitat històrica

Aquesta competència es proposa que els alumnes comprenguin l'evolució de la humanitat com un procés que no ha estat lineal. És important que els alumnes descobreixin, en aquesta evolució, els moments clau que han significat un canvi en les formes de vida i expliquin les raons que els han provocat, així com les conseqüències que han tingut per a la vida de les persones en les diferents etapes històriques. D'aquesta manera desenvoluparan un pensament històric que els permetrà explicar que l'evolució històrica no és el resultat de forces inevitables i desconegudes.

Per desenvolupar aquesta competència els estudiants han de tenir un coneixement bàsic dels fets històrics (polítics, socials, econòmics i culturals), la seva cronologia i periodificació, la seva interpretació i la relació entre fets i època històrica, tot tenint en compte els elements

de continuïtat i canvi. Aquests coneixements han de poder explicar de manera contextualitzada les etapes i els fets històrics més rellevants.

La diversitat de dispositius en el món actual permet l'accés a les dades històriques i la producció de documents en formats diversos. Des de la utilització d'aplicacions ja existents fins a la pràctica habitual amb entorns digitals les possibilitats són molt diverses.

Gradació del nivell d'assoliment de la competència

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
1.1. Analitzar l'evolució d'un fet o fenomen i situar-lo cronològicament, per comprendre'n les causes i les conseqüències.	1.2. Analitzar l'evolució d'un fet o fenomen al llarg del temps, contextualitzar-lo a nivell polític, social, econòmic i cultural, per entendre'n la multiplicitat de causes i conseqüències.	1.3. Interpretar els canvis i continuïtats dels fets i fenòmens històrics, contextualitzar-los, establir relacions de simultaneïtat entre diferents territoris, per comprendre'n la multicausalitat històrica.

Continguts clau

- CC3 Cronologia i temps històric. Situació en el temps i en l'espai dels fets històrics rellevants. Periodització convencional. Formes de comptar el temps d'altres cultures.
- CC4 Coneixements històrics temporals: canvi, continuïtat, sincronia, diacronia, successió, simultaneïtat, causalitat...
- CC6 Vincles entre el passat, el present i el futur. L'empatia històrica.
- CC8 Caracterització de les societats del passat. Elements de canvi i continuïtat entre etapes històriques. Arrels històriques de la contemporaneïtat.
- CC9 El passat i present de Catalunya en el context d'Espanya i d'Europa.
- CCD9 Eines d'edició de documents de text, presentacions multimèdia i processament de dades numèriques.

Competència 2. Aplicar els procediments de la recerca històrica a partir de la formulació de preguntes i l'anàlisi de fonts, per interpretar el passat

Aquesta competència es fonamenta en el coneixement, l'ús i la interpretació de les diverses fonts (escrites, materials, visuals, orals...), i incideix en el coneixement i l'ús correcte del vocabulari específic. Fa referència a la metodologia de treball de la història com a ciència.

Actualment el món digital permet als alumnes accedir a moltes d'aquestes fonts, però exigeix també la capacitat crítica per seleccionar-les, comprendre-les, interpretar-les, contrastar-les i validar-les.

Caldrà aplicar els procediments d'indagació i recerca històrica per interpretar el passat, analitzar el present i prendre decisions de futur com a ciutadans democràtics. Això permetria establir unes gradacions relacionades amb el procés que es podria sintetitzar en: fer-se preguntes pertinents, formular hipòtesis i objectius; planificar la recerca; cercar, seleccionar i analitzar les fonts amb relació a l'objectiu de la recerca; contrastar i elaborar la informació; establir conclusions, formular interpretacions i comunicar els resultats.

Gradació del nivell d'assoliment de la competència

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
2.1. Formular-se una pregunta sobre un fet o fenomen històric, analitzar algunes fonts —de manera pautaada— per donar-hi resposta.	2.2. Formular-se preguntes i plantejar hipòtesis sobre un fet o fenomen històric, analitzar fonts de diferent tipologia —de manera pautaada— per construir una explicació històrica.	2.3. Plantejar-se preguntes i hipòtesis sobre un fet o fenomen històric, seleccionar i analitzar diferents fonts, per interpretar el passat.

Continguts clau

- CC1 Textos de les ciències socials: descripció, explicació, justificació, interpretació i argumentació, i vocabulari propi.
- CC5 Fonts primàries i secundàries. Fiabilitat i idoneïtat de les fonts. Interpretació i contrast de les fonts històriques. Els arxius.
- CC6 Vincles entre el passat, el present i el futur. L'empatia històrica.
- CC7 La memòria històrica. L'intercanvi generacional. Memòria i història.
- CC10 Models d'interpretació geogràfics i dels fets històrics, i les problemàtiques i fenòmens socials.
- CC13 Anàlisi d'imatges com a fonts històriques, referents estètics i interpretacions de la realitat. Ús i descodificació de llenguatges icònics, simbòlics i audiovisuals.

Competència 3. Interpretar que el present és producte del passat, per comprendre que el futur és fruit de les decisions i accions actuals

Tot fet històric actual té les seves arrels en un passat recent i llunyà que condiciona el present i el futur a curt i llarg termini. Aquesta competència permet a l'alumnat ubicar-se en el present, i llegir-lo i interpretar-lo a la llum dels antecedents més immediats.

La cerca i selecció d'informació requereix l'ús d'aplicacions i fonts combinades, especialment a Internet i des de formats diversos: text, àudio, imatges, vídeo, mapes... Aquesta selecció s'ha d'acompanyar d'un procés crític de transformació de la informació adaptada al llenguatge i el nivell de l'alumnat.

Els alumnes hauran d'establir relacions entre el present, el passat i el futur, en la mesura que el passat facilita la comprensió del present, així com per entendre que el futur serà conseqüència de les decisions en el present. És fonamental que els alumnes compreguin que el futur no està predeterminat ni decidit, i que la realitat present es pot canviar.

En el desenvolupament d'aquesta competència pren importància l'estudi de la història contemporània, ja que per comprendre les arrels dels fets, fenòmens i problemes socials de l'actualitat cal remuntar-se a la fi de l'Antic Règim. Aquesta idea és especialment rellevant per la formació de la ciutadania, atès que tots els nois i noies que acaben l'educació secundària obligatòria molt aviat podran exercir el seu dret a vot, i fer-ho de forma conscient, crítica i responsable.

Gradació del nivell d'assoliment de la competència

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
3.1. Explicar un àmbit de l'actualitat (polític, econòmic, social...) a partir de l'anàlisi històrica, per projectar què podria passar en el futur.	3.2. Interpretar el context actual a partir de l'anàlisi històrica, per fer propostes de futur raonades.	3.3. Interpretar la historicitat del present i analitzar les decisions que es prenen ara, per actuar per un futur just i sostenible.

Continguts clau

- CC1 Textos de les ciències socials: descripció, explicació, justificació, interpretació i argumentació, i vocabulari propi.
- CC2 Estratègies comunicatives en situacions d'interacció oral, exposició, comunicació de resultats i debats.
- CC6 Vincles entre el passat, el present i el futur. L'empatia històrica.
- CC7 La memòria històrica. L'intercanvi generacional. Memòria i història.
- CC8 Caracterització de les societats del passat. Elements de canvi i continuïtat entre etapes històriques. Arrels històriques de la contemporaneïtat.
- CC9 El passat i present de Catalunya en el context d'Espanya i d'Europa.
- CCD14 Selecció, catalogació, emmagatzematge i compartició de la informació.

Competència 4. Identificar i valorar la identitat individual i col·lectiva per comprendre la seva intervenció en la construcció de subjectes històrics
---

Aquesta competència fa referència al fet que els individus són protagonistes del temps històric en tant que membres d'un col·lectiu i d'una societat que els dona identitat. Es pretén posar èmfasi en els aspectes col·lectius que configuren la identitat individual i col·lectiva, ja que són les col·lectivitats més que no pas les individualitats les que esdevenen els autèntics protagonistes del canvi històric. Tanmateix, cal tenir ben present l'aportació de les grans personalitats al llarg de la història.

Gradació del nivell d'assoliment de la competència

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
4.1. Situar històricament els trets que atorguen identitat als individus i a les societats, i descriure'ls.	4.2. Analitzar els rols dels individus i els grups socials en els canvis històrics.	4.3. Justificar les interaccions entre l'individu i la societat en el temps històric.

Continguts clau

- CC6 Vincles entre el passat, el present i el futur. L'empatia històrica.
- CC7 La memòria històrica. L'intercanvi generacional. Memòria i història.
- CC8 Caracterització de les societats del passat. Elements de canvi i continuïtat entre etapes històriques. Arrels històriques de la contemporaneïtat.
- CC9 El passat i present de Catalunya en el context d'Espanya i d'Europa.
- CC11 La visibilitat de les dones en la història i en les societats actuals.
- CCD16 Tractament de la informació.

Dimensió geogràfica

El conjunt de competències que inclou aquesta dimensió es vinculen, sobretot, amb el coneixement de la geografia i altres ciències socials, i per desenvolupar-les l'alumnat ha de ser capaç de comprendre i analitzar la relació entre les societats humanes i el medi, i de localitzar i interpretar els fenòmens que es produeixen com a resultat d'aquesta interacció.

Entendre les raons que configuren el territori i els paisatges permet considerar alternatives i, per tant, atorga la possibilitat d'actuar per construir espais que afavoreixin la justícia social, l'equilibri mediambiental i la ciutadania global. Això requereix l'aplicació de procediments d'anàlisi geogràfica; establir relacions causals entre diverses variables que expliquen la complexitat dels fenòmens socials en l'espai; proposar hipòtesis explicatives, i comunicar resultats d'una recerca senzilla utilitzant les tècniques de representació de l'espai i el vocabulari geogràfic.

La universalització de fonts que aporten informació geogràfica, i de manera destacada cartogràfica, en un context de desplegament de les tecnologies d'informació geogràfica ha de permetre l'assoliment d'aquesta dimensió.

Algunes idees clau que orienten l'aprenentatge dels alumnes són cinc:

- Visió sistèmica
- Multiescalaritat
- Interculturalitat
- Sostenibilitat
- Justícia social

Les competències de la dimensió geogràfica han de fer possible que la ciutadania s'apropii dels espais on es desenvolupa la seva vida quotidiana, i que apreciï els paisatges i les cultures diferents dels seus. Una apropiació desitjable de l'espai comporta fer-ne un ús racional, habitar-lo amb els altres, organitzar-lo i administrar-lo de forma sostenible, per garantir el seu futur.

Competència 5. Explicar les interrelacions entre els elements de l'espai geogràfic, per gestionar les activitats humanes en el territori amb criteris de sostenibilitat
--

Per desenvolupar aquesta competència els alumnes han de saber descriure i explicar que els elements de l'espai geogràfic, naturals o humans, estan interrelacionats, de forma que qualsevol modificació incideix en el conjunt i pot tenir un abast alhora local i global. La diversitat de paisatges del món és l'expressió visible d'aquests elements i les seves interrelacions, i evidencien les diverses formes de vida i la manera en què cada societat s'ha relacionat al llarg de la història amb el medi.

També han de poder explicar que les activitats humanes reflecteixen en una determinada configuració espacial i que en major o menor grau comporten algun tipus d'impacte en el medi, positiu o negatiu. D'aquesta manera podran comprendre que alguns problemes mediambientals han assolit un caràcter global que pot afectar l'equilibri planetari. Per tant, la necessitat d'adoptar estratègies de desenvolupament sostenible ha esdevingut una necessitat urgent de la nostra societat.

Per abordar la complexitat de la major part de problemes territorials i ambientals hauran d'analitzar les diverses variables. Això comporta un abordatge dels problemes a partir del coneixement científic i amb uns mètodes rigorosos per poder elaborar propostes raonades i viables.

Gradació del nivell d'assoliment de la competència

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
5.1. Explicar les relacions entre els diversos elements de l'espai geogràfic i identificar l'impacte de les activitats humanes sobre el territori, per discriminar entre les que són sostenibles i les que no.	5.2. Explicar les activitats humanes que configuren l'espai geogràfic i els impactes que hi provoquen, per plantejar alternatives sostenibles.	5.3. Analitzar situacions i problemes territorials i mediambientals en què intervenen diverses variables i fer propostes amb criteris de sostenibilitat.

Continguts clau

- CC17 Fonts per al coneixement del medi físic i les societats que l'habiten. Cerca, anàlisi i contrast d'informacions estadístiques, gràfics i mapes, amb suport digital i analògic.
- CC19 Interacció entre els grups humans i el medi. Activitats econòmiques i el seu impacte mediambiental. Matèries primeres i fonts d'energia.
- CC20 Localització i caracterització de diferents paisatges. Principals zones bioclimàtiques de Catalunya, Espanya, Europa i el món. Defensa i preservació del patrimoni paisatgístic.
- CC21 Trets demogràfics, econòmics, socials, polítics i culturals de la societat catalana, espanyola, europea i del món. Població i poblament. Migracions.
- CC24 Globalització i intercanvi desigual. Mecanismes de cooperació internacional.
- CC25 Desenvolupament humà sostenible. Ús responsable, racional, solidari i democràtic dels recursos. Consum responsable.
- CCD8 Sistemes de projecció.

Competència 6. Aplicar els procediments de l'anàlisi geogràfica a partir de la cerca i l'anàlisi de diverses fonts, per interpretar l'espai i prendre decisions
--

Aquesta competència pretén que els alumnes siguin capaços de reconèixer, seleccionar i utilitzar eficientment les principals fonts d'informació geogràfica i d'aplicar els procediments geogràfics idonis, seleccionant els més apropiats segons l'escala i tipus del fet, fenomen, procés o problema a resoldre.

Entre les diverses fonts d'informació geogràfica, la cartografia ocupa un lloc molt destacat com a principal sistema de representació simbòlica de l'espai, però la utilització de fotografies aèries, d'imatges satèl·lit o de sistemes d'informació geogràfica (SIG), basats en la integració i referenciació geogràfica de dades de naturalesa molt diversa, han significat un salt important en el volum d'informació disponible sobre el territori i els processos territorials. Alhora, els SIG han facilitat l'accés de la societat a la informació geogràfica i han multiplicat les oportunitats d'apropar la cartografia a l'escola.

D'altra banda, els SIG ha coincidit amb la penetració de la informàtica a la societat, la generalització dels dispositius mòbils i la proliferació de programes i aplicacions de lliure accés, amb els quals els nois i noies estan cada cop més familiaritzats. Cal, però, que els alumnes adquireixin un mètode rigorós i crític d'utilització de la informació, perquè aquesta informació esdevingui autèntic coneixement geogràfic i social.

Gradació del nivell d'assoliment de la competència

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
6.1. Utilitzar fonts estadístiques, gràfiques i cartogràfiques de diferents escales i suports, digitals i analògiques, per obtenir informació rellevant sobre l'espai i fer alguna proposta de resolució de problemes geogràfics simples.	6.2. Contrastar diferents fonts i aplicar els procediments d'anàlisi geogràfica més adequades als problemes plantejats i fer propostes de resolució de manera fonamentada.	6.3. Aplicar les tecnologies d'informació geogràfica (TIG) en l'anàlisi de problemes territorials, per plantejar diverses alternatives.

Continguts clau

- CC1 Textos de les ciències socials: descripció, explicació, justificació, interpretació i argumentació, i vocabulari propi.
- CC2 Estratègies comunicatives en situacions d'interacció oral, exposició, comunicació de resultats i debats.
- CC17 Fonts per al coneixement del medi físic i les societats que l'habiten. Cerca, anàlisi i contrast d'informacions estadístiques, gràfics i mapes, amb suport digital i analògic.
- CC18 Lectura i interpretació de mapes, plànols i imatges de diferents característiques i suports. Eines d'orientació espacial.
- CC20 Localització i caracterització de diferents paisatges. Principals zones bioclimàtiques de Catalunya, Espanya, Europa i el món. Defensa i preservació del patrimoni paisatgístic.
- CC25 Desenvolupament humà sostenible. Ús responsable, racional, solidari i democràtic dels recursos. Consum responsable.
- CCD16 Tractament de la informació.
- CCD17 Construcció de coneixement: tècniques i instruments.

Competència 7. Analitzar diferents models d'organització política, econòmica i territorial, i les desigualtats que generen, per valorar com afecten la vida de les persones i fer propostes d'actuació

Aquesta competència pretén que els alumnes prenguin consciència que són ciutadans d'un món global i que les seves actuacions estan condicionades per les decisions que es prenen a nivell polític i econòmic tant a escala local com global.

Per assolir-la han de disposar de coneixements bàsics i rellevants sobre el model d'organització política i econòmica del nostre país, dels països de la nostra esfera (Unió Europea) i d'altres models de països i organitzacions internacionals. Mitjançant aquest coneixement i els procediments d'anàlisi geogràfica podran descobrir les desigualtats socials i econòmiques existents a diferents escales i explicar les seves causes i conseqüències, i en certa mesura proposar alternatives de solució.

L'organització social es manifesta en diversos nivells de l'organització territorial, que són àmbits d'exercici del govern del territori i d'administració de serveis als ciutadans.

El desenvolupament d'aquesta competència ha de permetre als alumnes desenvolupar un pensament crític i creatiu que identifiqui a qui beneficia i a qui perjudica una determinada decisió, i que promogui una participació activa en la vida política i una actitud de compromís per pal·liar aquestes desigualtats en les situacions més quotidianes, i així defensar el dret de

totes les persones a unes condicions de vida dignes aprofitant els avantatges de la globalització.

Gradació del nivell d'assoliment de la competència

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
7.1 Explicar com les polítiques de les diverses administracions territorials incideixen en la vida quotidiana de la ciutadania, per poder exercir els drets i assumir les responsabilitats en condicions d'igualtat.	7.2. Explicar els diferents models d'organització política, econòmica i territorial i les desigualtats socioeconòmiques que es generen, per fer propostes d'actuació local de manera raonada, solidària i sostenible.	7.3. Analitzar alguns dels principals problemes geoeconòmics i els agents que hi intervenen a escala mundial, i valorar com afecten la nostra vida quotidiana, per plantejar propostes alternatives des d'una ciutadania crítica i compromesa.

Continguts clau

- CC1 Textos de les ciències socials: descripció, explicació, justificació, interpretació i argumentació, i vocabulari propi.
- CC2 Estratègies comunicatives en situacions d'interacció oral, exposició, comunicació de resultats i debats.
- CC10 Models d'interpretació geogràfics i de fets històrics, i les problemàtiques i fenòmens socials.
- CC17 Fonts per al coneixement del medi físic i les societats que l'habiten. Cerca, anàlisi i contrast d'informacions estadístiques, gràfics i mapes, amb suport digital i analògic.
- CC18 Lectura i interpretació de mapes, plànols i imatges de diferents característiques i suports. Eines d'orientació espacial.
- CC19 Interacció entre els grups humans i el medi. Activitats econòmiques i el seu impacte mediambiental. Matèries primeres i fonts d'energia.
- CC21 Trets demogràfics, econòmics, socials, polítics i culturals de la societat catalana, espanyola, europea i del món. Població i poblament. Migracions.
- CC22 Caracterització dels grans àmbits geopolítics i econòmics. Models econòmics.
- CC23 Organització política i territorial: àmbit local, nacional i internacional.
- CC24 Globalització i intercanvi desigual. Mecanismes de cooperació internacional.
- CC25 Desenvolupament humà sostenible. Ús responsable, racional, solidari i democràtic dels recursos. Consum responsable.
- CCD14 Selecció, catalogació, emmagatzematge i compartició de la informació.

Dimensió cultural i artística

Els aprenentatges vinculats a la dimensió cultural tenen per objectiu conèixer, comprendre, interpretar i valorar críticament diferents manifestacions culturals i artístiques, utilitzar-les com a font d'enriquiment i gaudi, i considerar-les com a part del patrimoni cultural dels pobles.

Aquesta dimensió engloba la comprensió i anàlisi del fet cultural del nostre país, les aportacions que s'han fet des d'altres societats i civilitzacions, el valor educatiu del patrimoni cultural, i l'enriquiment que ha comportat l'intercanvi amb diferents realitats i cosmovisions del món.

L'aproximació a les diferents manifestacions i llenguatges culturals ajuda a entendre com les diferents societats han interpretat i han expressat la seva concepció i cosmovisió del món,

els seus sentiments i creences davant la vida i la mort, les seves relacions socials, i les seves aportacions tècniques per donar resposta a les diferents necessitats. També permet conèixer el paper d'alguns creadors que han estat significatius en el seu temps, i identificar la importància que els factors estètics i tècnics han tingut i tenen en la vida quotidiana de la persona i de les societats.

Implica igualment una actitud d'estima de la creativitat en l'expressió d'idees, d'experiències o de sentiments a través de diferents mitjans artístics, o de crítica vers el poder, així com de reconeixement de les diferents formes que adquireixen les anomenades arts tradicionals populars, que faciliten el millor coneixement de quins han estat els costums, els valors i les creences més generalitzats en una època i han esdevingut mostra d'una identitat col·lectiva.

El patrimoni cultural és una herència col·lectiva i un recurs valuós que transcorre del passat al futur, relacionant les diferents generacions i ajudant a configurar identitats. A més, és l'ancoratge de la memòria. Tot element que s'ha convertit en patrimoni cultural ha d'esdevenir un recurs econòmic rendible per tal de garantir la seva conservació, preservació i divulgació, i afavorir el desenvolupament econòmic de la zona.

Competència 8. Analitzar les manifestacions culturals i relacionar-les amb els seus creadors i la seva època, per interpretar les diverses cosmovisions i la seva finalitat

Aquesta competència fa referència al coneixement de les diverses manifestacions culturals i a les habilitats que s'han de desenvolupar per interpretar-les, apreciar-les i gaudir-ne. Tot això, des d'una actitud empàtica i respectuosa que permeti a l'alumnat situar cada manifestació o producció cultural en el context en què ha estat creada, vincular-la als seus creadors, contextualitzar-la en la seva època i poder interpretar les diverses cosmovisions que del món s'extrapolen, i amb quina finalitat es van realitzar aquestes produccions culturals.

Aquesta competència hauria de mobilitzar el coneixement de les principals tècniques, estils, recursos, convencions i finalitats dels llenguatges artístics utilitzats per diferents cultures al llarg del temps. Es proposa destacar aquelles obres, persones i manifestacions més importants de les cultures i del patrimoni cultural que ens han arribat, tant material com immaterial, fent especial èmfasi en aquelles que tenim presents en la nostra societat.

El diàleg entre passat, present i futur ha de permetre comprendre les finalitats socials i artístiques de les diverses manifestacions culturals que les diferents societats han creat. Aquesta competència comporta identificar la rellevància representativa, expressiva i comunicativa que els factors estètics han tingut i tenen en la vida quotidiana de les persones i de les societats.

Gradació del nivell d'assoliment de la competència

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
8.1. Explicar algunes característiques de diverses manifestacions culturals i relacionar-les amb la seva època, per comprendre la seva finalitat social i artística.	8.2. Comparar diverses manifestacions culturals, contextualitzar-les, identificant els criteris formals i explicant els significats explícits i implícits, per interpretar la intencionalitat de l'autoria.	8.3. Analitzar manifestacions culturals d'arreu del món i comparar-les, per interpretar aportacions tècniques i solucions estètiques que han fet les diverses civilitzacions segons la seva manera d'entendre el món.

Continguts clau

- CC3 Cronologia i temps històric. Situació en el temps i en l'espai dels fets històrics rellevants. Periodització convencional. Formes de comptar el temps d'altres cultures.
- CC4 Coneixements històrics temporals: canvi, continuïtat, sincronia, diacronia, successió, simultaneïtat, causalitat...
- CC5 Fonts primàries i secundàries. Fiabilitat i idoneïtat de les fonts. Interpretació i contrast de les fonts històriques. Els arxius.
- CC11 La visibilitat de les dones en la història i en les societats actuals.
- CC12 Les manifestacions artístiques en el seu context històric. Valoració estètica. Estils i llenguatges expressius.
- CC13 Anàlisi d'imatges com a fonts històriques, referents estètics i interpretacions de la realitat. Ús i descodificació de llenguatges icònics, simbòlics i audiovisuals.
- CC14 Defensa, protecció i difusió del patrimoni historicoartístic i cultural. Els museus.
- CC17 Fonts per al coneixement del medi físic i les societats que l'habiten. Cerca, anàlisi i contrast d'informacions estadístiques, gràfics i mapes, amb suport digital i analògic.

Competència 9. Valorar el patrimoni cultural com a herència rebuda del passat, per defensar-ne la conservació i crear-ne de nou per a les generacions futures

Aquesta competència fa referència al coneixement i valoració de les obres i manifestacions més destacades del patrimoni cultural per valorar-lo, preservar-lo i seleccionar-lo.

El patrimoni és el vehicle d'una sèrie de significats, té una càrrega simbòlica que s'adopta segons la percepció dels receptors, els encarregats de patrimonialitzar-los. La vinculació que s'estableix entre els elements patrimonials i les comunitats són una construcció social i, en conseqüència, tothom és lliure d'acceptar o de rebutjar l'herència.

La selecció dels elements patrimonials és producte dels discursos identitaris existents i no és neutral ni objectiva. És per això que el concepte de patrimoni està en continu procés de desconstrucció. L'ús didàctic del patrimoni pot ajudar a entendre les societats actuals com a resultat d'un procés d'evolució històrica, ja que constitueix una herència que vincula arrels culturals i tradicions, permet valorar els canvis i les continuïtats de maneres de viure, mentalitats, gustos estètics, i organització política, econòmica i social. Pot ajudar a enfortir la cultura i els valors d'una ciutadania democràtica, facilitar la cohesió i el consens en la construcció identitària, i ser instrument per a una renovació cultural i contribuir a compensar les desigualtats socials.

Gradació del nivell d'assoliment de la competència

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
9.1. Contextualitzar i difondre elements del patrimoni cultural passat i present i de l'entorn proper, per afavorir-ne la conservació i salvaguarda.	9.2. Analitzar diversos elements del patrimoni cultural, per valorar l'herència rebuda del passat, fomentar-ne la conservació i fer propostes per crear-ne de nou.	9.3. Justificar quins elements del patrimoni cultural han arribat als nostres dies, argumentar-ne la conservació i valorar quin patrimoni cultural present deixem com a llegat a les generacions futures.

Continguts clau

- CC11 La visibilitat de les dones en la història i en les societats actuals.
 CC12 Les manifestacions artístiques en el seu context històric. Valoració estètica. Estils i llenguatges expressius.
 CC13 Anàlisi d'imatges com a fonts històriques, referents estètics i interpretacions de la realitat. Ús i descodificació de llenguatges icònics, simbòlics i audiovisuals.
 CC14 Defensa, protecció i difusió del patrimoni historicoartístic i cultural. Els museus.
 CC15 Canvis, continuïtats i ruptures en el món de la cultura, l'art i les mentalitats. La influència dels mitjans de comunicació sobre les col·lectivitats.
 CC16 La diversitat cultural i religiosa com a riquesa de les societats. Relativisme cultural.
 CC17 Fonts per al coneixement del medi físic i les societats que l'habiten. Cerca, anàlisi i contrast d'informacions estadístiques, gràfics i mapes, amb suport digital i analògic.

Competència 10. Valorar les expressions culturals pròpies, per afavorir la construcció de la identitat personal dins d'un món global i divers

Aquesta competència es proposa fomentar una actitud d'estima de la creativitat implícita en l'expressió d'idees, experiències o sentiments a través de diferents mitjans, llenguatges i recursos, com la música, la literatura, el cinema, les arts plàstiques i escèniques, o de les diferents formes que adquireix la cultura popular.

Demana també valorar i afavorir el diàleg intercultural entre les comunitats i la defensa de la llibertat d'expressió en un marc de respecte i empatia per les persones i les seves identitats. Suposa tenir una actitud oberta, respectuosa i crítica envers la diversitat d'expressions culturals i artístiques, tant de l'entorn més proper com del més llunyà, tant a nivell espacial com temporal, tant a nivell personal com col·lectiu.

L'anàlisi de les expressions culturals permet reconèixer els elements que configuren les identitats individuals i col·lectives, com han canviat i evolucionat al llarg del temps, quines aportacions s'han fet, i quines influències i intercanvis s'han produït. La seva valoració crítica pot afavorir la convivència i la cohesió social entre les comunitats, ja que la globalització i l'intens intercanvi d'informació i de persones permet apropar i vincular els processos de construcció identitària.

Gradació del nivell d'assoliment de la competència

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
10.1. Comparar algunes expressions culturals pròpies amb la d'altres cultures, per fomentar el respecte a la diversitat i construir una identitat personal.	10.2 Contextualitzar expressions culturals d'aquí i d'arreu del món i identificar-ne els valors inherents, per compartir aquells que afavoreixen la diversitat i la construcció de la identitat pròpia en un món global.	10.3. Valorar expressions culturals d'aquí i d'arreu món i analitzar críticament la seva influència en un món global, per decidir amb criteri quines volem adoptar i conservar.

Continguts clau

- CC10 Models d'interpretació geogràfics i de fets històrics, i les problemàtiques i fenòmens socials.
 CC11 La visibilitat de les dones en la història i en les societats actuals.
 CC14 Defensa, protecció i difusió del patrimoni historicoartístic i cultural. Els museus.

- CC15 Canvis, continuïtats i ruptures en el món de la cultura, l'art i les mentalitats. La influència dels mitjans de comunicació sobre les col·lectivitats.
- CC16 La diversitat cultural i religiosa com a riquesa de les societats. Relativisme cultural.
- CC21 Trets demogràfics, econòmics, socials, polítics i culturals de la societat catalana, espanyola, europea i del món. Població i poblament. Migracions.
- CC26 Funcionament del sistema democràtic. Canals de participació ciutadana. Responsabilitat i compromís cívics. Els reptes de la democràcia actual.
- CC27 Drets humans. Deures de la ciutadania democràtica.
- CC28 Situacions de desigualtat, injustícia i discriminació. Justícia social, solidaritat i equitat. Estereotips i prejudicis.

Dimensió ciutadana

Les competències d'aquesta dimensió contribueixen a la formació d'una ciutadania democràtica, crítica i compromesa amb la millora de la societat i el medi ambient en la mesura que afavoreix l'exercici dels drets, dels deures i de les responsabilitats que es desprenen dels drets humans. La consciència democràtica s'afavoreix amb el desenvolupament del pensament crític, creatiu i alternatiu en l'acció i el compromís social; també amb la identitat personal i el sentiment de pertinença.

L'assoliment d'aquesta dimensió ha de tenir present l'ús i la utilització de xarxes i recursos propis de la societat actual i saber com s'ha d'actuar en entorns digitals.

Per viure i convida en un món complex i plural és necessari crear comunitats cohesionades en les quals sigui possible respectar la identitat pròpia i valorar la diversitat com a riquesa de tots. Aquest objectiu només és possible si es capacita l'alumnat per identificar i rebutjar els comportaments i actituds irracionals i discriminatòries envers persones i col·lectius, si se superen els estereotips i els prejudicis, i si s'adopten actituds cíviques en la vida social. En aquest marc es desenvolupen valors, habilitats i actituds fonamentals de la convivència, la responsabilitat cívica, la justícia, l'equitat i la sostenibilitat, amb una atenció especial a la discriminació de gènere i de les minories culturals i socials.

Tot i que les competències de la dimensió ciutadana són transversals a totes les matèries del currículum, la contribució de les ciències socials és fonamental per al seu desenvolupament perquè aporta el coneixement que facilita la comprensió de l'evolució i la configuració de les societats humanes i dels seus models d'organització política, social i econòmica.

L'alumnat ha d'aprendre a justificar amb raons els seus judicis i interpretacions sobre situacions de l'actualitat, i a participar en la recerca d'alternatives als problemes socials rellevants i quotidians a través del treball cooperatiu, d'una actitud dialogant i oberta, del respecte i l'escolta vers els altres, de l'empatia i l'assertivitat, i sobretot de la voluntat per arribar al consens.

La consecució de les competències que inclou aquesta dimensió demanarà unes estratègies de tipus actiu i participatiu en el mateix centre escolar, però també la possibilitat de participar en la vida comunitària de l'entorn, mitjançant la realització de serveis comunitaris o de projectes d'aprenentatge i servei, en què l'alumnat tindrà ocasió de participar positivament en projectes socials i interactuar amb altres agents socials.

Competència 11. Formar-se un criteri propi sobre problemes socials rellevants per desenvolupar un pensament crític
---

Els ciutadans i les ciutadanes del segle XXI han de ser capaços de donar resposta als problemes d'una societat complexa, i per això, en la seva formació, és imprescindible contribuir a la construcció d'un pensament crític que permeti, a partir dels coneixements adquirits i de la informació procedent de diferents fonts, analitzar de manera sistemàtica, crítica i reflexiva els fets i fenòmens socials i formar-se, així, opinions pròpies i fonamentades i esdevenir ciutadans responsables i compromesos, tant a nivell individual com col·lectiu.

Gradació del nivell d'assoliment de la competència

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
11.1. Identificar les característiques dels principals sistemes polítics, de les formes d'organització social i econòmica per construir un pensament crític i formar-se una opinió.	11.2. Analitzar els fets i fenòmens socials a partir de la informació obtinguda de fonts diverses tenint en compte les diferents percepcions i valors que emanen dels drets humans.	11.3. Contrastar i valorar críticament informacions diferents analitzant causes i conseqüències de fets i fenòmens socials i proposar solucions alternatives a problemes concrets.

Continguts clau

- CC1 Textos de les ciències socials: descripció, explicació, justificació, interpretació i argumentació, i vocabulari propi.
- CC2 Estratègies comunicatives en situacions d'interacció oral, exposició, comunicació de resultats i debats.
- CC6 Vincles entre el passat, el present i el futur. L'empatia històrica.
- CC10 Models d'interpretació geogràfics i de fets històrics, i les problemàtiques i fenòmens socials.
- CC17 Fonts per al coneixement del medi físic i les societats que l'habiten. Cerca, anàlisi i contrast d'informacions estadístiques, gràfics i mapes, amb suport digital i analògic.
- CC21 Trets demogràfics, econòmics, socials, polítics i culturals de la societat catalana, espanyola, europea i del món. Població i poblament. Migracions.
- CC22 Caracterització dels grans àmbits geopolítics i econòmics. Models econòmics.
- CC23 Organització política i territorial: àmbit local, nacional i internacional.
- CC24 Globalització i intercanvi desigual. Mecanismes de cooperació internacional.
- CC25 Desenvolupament humà sostenible. Ús responsable, racional, solidari i democràtic dels recursos. Consum responsable.
- CC26 Funcionament del sistema democràtic. Canals de participació ciutadana. Responsabilitat i compromís cívics. Els reptes de la democràcia actual.
- CC27 Drets humans. Deures de la ciutadania democràtica.
- CC28 Situacions de desigualtat, injustícia i discriminació. Justícia social, solidaritat i equitat. Estereotips i prejudicis.
- CC29 Focus de conflicte en el món actual. Formes pacífiques i alternatives de resolució dels conflictes. Cultura de la pau.
- CC30 Identitats personals i col·lectives. Pertinença i cohesió social.
- CCD15 Ètica i legalitat en l'ús i instal·lació de programes, comunicacions i publicacions, i en la utilització de la informació.

Competència 12. Participar activament i de manera compromesa en projectes per exercir drets, deures i responsabilitats propis d'una societat democràtica
---

L'exercici de la ciutadania implica disposar d'habilitats per viure i convida en societat exercint de manera autònoma els drets i deures propis d'una societat democràtica i la seva defensa per ajudar a generar valors com la cooperació, la solidaritat, el compromís i la participació. Així, s'afavoreixen les iniciatives de planificació, presa de decisions, organització i assumptió de responsabilitats, assumint de manera progressiva i reflexiva l'exercici de la llibertat, dels seus drets i els seus deures individuals i col·lectius en un clima de respecte cap a les altres persones.

L'impuls de la participació i la implicació dels joves en allò col·lectiu i/o comunitari, i la generació i el desenvolupament de propostes i dinàmiques adreçades al progrés de la societat contribuirà al foment d'una ciutadania activa i compromesa.

Gradació del nivell d'assoliment de la competència

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
12.1. Participar activament en activitats col·lectives de l'àmbit escolar i de l'entorn proper mitjançant projectes de servei comunitari, tot exercint els drets i deures propis de les normes bàsiques de la convivència democràtica.	12.2. Participar activament en l'organització d'activitats col·lectives de l'àmbit escolar i de l'entorn proper tot exercint els drets i deures propis de les normes bàsiques de la convivència democràtica.	12.3. Participar activament i de forma cooperativa en l'elaboració de projectes per donar resposta a situacions i necessitats de l'àmbit comunitari, tot exercint els drets i els deures que regeixen una societat democràtica.

Continguts clau

- CC11 La visibilitat de les dones en la història i en les societats actuals.
- CC17 Fonts per al coneixement del medi físic i les societats que l'habiten. Cerca, anàlisi i contrast d'informacions estadístiques, gràfics i mapes, amb suport digital i analògic.
- CC23 Organització política i territorial: àmbit local, nacional i internacional.
- CC26 Funcionament del sistema democràtic. Canals de participació ciutadana. Responsabilitat i compromís cívics. Els reptes de la democràcia actual.
- CC27 Drets humans. Deures de la ciutadania democràtica.
- CC28 Situacions de desigualtat, injustícia i discriminació. Justícia social, solidaritat i equitat. Estereotips i prejudicis.
- CC29 Focus de conflicte en el món actual. Formes pacífiques i alternatives de resolució dels conflictes. Cultura de la pau.
- CC30 Identitats personals i col·lectives. Pertinença i cohesió social.
- CCD15 Ètica i legalitat en l'ús i instal·lació de programes, comunicacions i publicacions, i en la utilització de la informació.

Competència 13. Posicionar-se i comprometre's en la defensa de la justícia, la llibertat i la igualtat entre homes i dones
---

L'adquisició de la consciència ciutadana valora la conquesta dels Drets Humans i rebutja les situacions d'injustícia. Per això cal promoure l'adquisició del compromís de construir una societat més justa basada en el respecte als drets humans de totes les persones, i que han de ser garantits per tots els governs atesa la seva universalitat, i en la igualtat d'oportunitats, especialment entre homes i dones, distingint entre actituds democràtiques i no democràtiques. Per a l'exercici actiu de la ciutadania és fonamental promoure el desenvolupament d'aquelles habilitats socials que permetran reconèixer els valors comuns i expressar les necessitats, individuals i col·lectives, per gestionar els conflictes amb actitud constructiva i prendre decisions a partir de la reflexió crítica i el diàleg en el marc dels valors de la cultura de la pau.

Gradació del nivell d'assoliment de la competència

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
13.1. Denunciar situacions de discriminació i agressió per ajudar a identificar les causes i les conseqüències i iniciar processos de solució.	13.2. Proposar mesures de resolució de conflictes per garantir un clima de llibertat, igualtat i respecte a les persones.	13.3. Participar en la prevenció i mediació de conflictes per trobar solucions o alternatives que garanteixin la llibertat, la igualtat i el respecte de totes les persones.

Continguts clau

- CC11 La visibilitat de les dones en la història i en les societats actuals.
- CC17 Fonts per al coneixement del medi físic i les societats que l'habiten. Cerca, anàlisi i contrast d'informacions estadístiques, gràfics i mapes, amb suport digital i analògic.
- CC22 Caracterització dels grans àmbits geopolítics i econòmics. Models econòmics.
- CC23 Organització política i territorial: àmbit local, nacional i internacional.
- CC24 Globalització i intercanvi desigual. Mecanismes de cooperació internacional.
- CC25 Desenvolupament humà sostenible. Ús responsable, racional, solidari i democràtic dels recursos. Consum responsable.
- CC26 Funcionament del sistema democràtic. Canals de participació ciutadana. Responsabilitat i compromís cívics. Els reptes de la democràcia actual.
- CC27 Drets humans. Deures de la ciutadania democràtica.
- CC28 Situacions de desigualtat, injustícia i discriminació. Justícia social, solidaritat i equitat. Estereotips i prejudicis.
- CC29 Focus de conflicte en el món actual. Formes pacífiques i alternatives de resolució dels conflictes. Cultura de la pau.
- CC30 Identitats personals i col·lectives. Pertinença i cohesió social.
- CCD15 Ètica i legalitat en l'ús i instal·lació de programes, comunicacions i publicacions, i en la utilització de la informació.
- CCD28 Identitat digital: visibilitat, reputació, gestió de la privacitat pública i aliena.

ORIENTACIONS PER A L'AVALUACIÓ

La matèria de ciències socials: geografia i història ha d'avaluar, al final de l'etapa, les competències pròpies de l'àmbit.

Per avaluar aprenentatges de caràcter competencial és recomanable dissenyar activitats en què pugui comprovar-se fins a quin punt l'alumnat ha desenvolupat les competències pròpies de l'àmbit en finalitzar l'ensenyament secundari obligatori. Els següents criteris generals poden ser orientadors per a aquesta finalitat.

Dimensió històrica

Identificar variables temporals (durada, successió, ritme, simultaneïtat, etc.), pel que fa a les grans transformacions i conflictes que caracteritzen l'època contemporània i identificar algunes de les seves arrels històriques.

Situar en el temps i en l'espai els fets històrics rellevants, aplicant la periodització convencional, tot identificant diferents ritmes evolutius de les societats i valorant el caràcter no lineal de l'evolució històrica.

Seleccionar, contrastar i interpretar la informació a partir de fonts diverses per comprendre un fet històric, tot distingint entre informacions rellevants i anecdòtiques i entre informacions objectives i subjectives.

Dimensió geogràfica

Percebre, comprendre, representar i interpretar l'espai real i virtual, per situar-s'hi, orientar-s'hi i desplaçar-s'hi utilitzant croquis, plànols, mapes i d'altres representacions cartogràfiques, amb suport digital i analògic.

Reconèixer les principals unitats paisatgístiques del món, Europa, Espanya i Catalunya i valorar-les en la seva diversitat, en tant que productes del temps i de la relació entre elements físics i humans. Conservació del patrimoni natural.

Analitzar, per mitjà dels indicadors socioeconòmics, els desequilibris en la distribució dels recursos, explicant possibles causes i conseqüències i cercant propostes alternatives a la desigualtat i de suport al desenvolupament sostenible.

Analitzar i interpretar la interacció que es produeix entre l'entorn i l'activitat humana, per percebre els canvis socioambientals com a resultat de la utilització del medi i els seus recursos per part de les societats.

Dimensió cultural i artística

Valorar les manifestacions culturals i artístiques dins el seu context històric i com a expressió estètica de les societats humanes.

Desenvolupar una actitud activa amb relació a la defensa i conservació del patrimoni natural i cultural, contribuint a donar-lo a conèixer.

Desenvolupar una actitud empàtica per superar prejudicis i estereotips sobre grups socials i culturals.

Respectar i assumir la diversitat cultural com a font de riquesa personal i col·lectiva, per enriquir la pròpia identitat i afavorir la convivència.

Dimensió ciutadana

Participar en debats, exposant opinions raonades sobre canvis, continuïtats que afectin aspectes de l'actualitat, aportant argumentacions basades en les ciències socials, respectant les opinions dels altres i cercant l'obtenció i comunicació de conclusions comunes.

Valorar els principis del funcionament polític democràtic, aplicant-los en el reconeixement dels drets i deures i dels principis del sistema representatiu. Defensar la justícia social, la solidaritat i l'equitat.

Aplicar els coneixements històrics a la comprensió i interpretació d'alguns dels problemes internacionals més destacats de l'actualitat, des d'una perspectiva global del món, allunyada de l'eurocentrisme.

Comprendre la interrelació i interdependència dels agents, els fets i els fenòmens socials, per conviure en un món global, complex, plural, desigual i en conflicte.

CONTINGUTS I CRITERIS D'AVALUACIÓ PER CURSOS

La matèria de ciències socials: geografia i història a l'educació secundària obligatòria té com a finalitat proporcionar a l'alumnat les competències necessàries per ubicar-se en el món, per esbrinar els orígens i les causes dels problemes socials actuals i per integrar-se en la societat, com a persona individual i com a membre d'un col·lectiu. Es pretén aprofundir en els aprenentatges adquirits en l'etapa anterior en l'àrea de coneixement del medi natural, social i cultural, fent presents com a eixos vertebradors de l'àmbit social la geografia i la història, però no únicament aquestes, sinó amb la intervenció d'altres disciplines com l'economia, la sociologia, la filosofia, l'antropologia o la història de l'art.

Les competències de l'àmbit de les ciències socials han de facilitar el desenvolupament de la consciència ciutadana de l'alumnat per tal que assumeixi els valors democràtics i aprengui a participar en la vida col·lectiva, per mitjà de projectes de cooperació en el seu entorn. Aquesta consciència els ha de permetre donar sentit a les relacions entre el passat, el present i el futur, i a la seva identitat territorial i cultural. Aquestes relacions estan a la base de la consciència històrica i de l'educació de la temporalitat i permeten a l'alumnat ubicar-se en el present, i llegir-lo i interpretar-lo a la llum dels antecedents més immediats, dels segles XX i XXI. La identitat territorial i cultural permet, per la seva banda, l'adquisició d'una consciència de territorialitat, bàsica per entendre la globalització i les actuals relacions entre allò global i allò local i per poder emetre judicis i prendre decisions sobre l'impacte territorial i ambiental de determinades decisions polítiques i econòmiques que afecten simultàniament les realitats més properes i les més distants.

La consciència ciutadana és imprescindible perquè en un futur l'alumnat pugui intervenir en la vida laboral, social i política, prendre decisions amb relació a la defensa del patrimoni cultural i natural i l'ús sostenible del medi, participar en la millora de la convivència democràtica i defensar la justícia social, la solidaritat i l'equitat.

Aquest món globalitzat implica la formació d'una ciutadania amb capacitat d'anàlisi i raonament que aprengui a buscar, seleccionar i utilitzar la informació de manera sistemàtica i crítica i, alhora, que aprengui a desenvolupar la capacitat d'empatia per comprendre la diversitat existent en el món. Aquest aprenentatge ha de tenir present l'evolució constant que implica la societat del coneixement i les possibilitats de formació que faciliten els entorns digitals. L'estudi de les diverses realitats socials del present i del passat hauria de conduir l'alumnat a construir la seva pròpia visió del món a partir de confrontar percepcions i valors existents, reconèixer i fer seus els drets i deures de la ciutadania democràtica, reconèixer el seu lloc entre els altres i construir el sentiment de pertinença i la seva identitat social, política i cultural.

A continuació es presenta una proposta de desplegament dels continguts i dels criteris d'avaluació de primer a quart d'ESO, en el benentès que cada centre educatiu concreti els seus programes específics, en funció de les seves necessitats i del seu projecte educatiu.

Primer curs**Continguts****El paisatge com a resultat de la interacció entre la humanitat i el medi**

- Orientació i representació de l'espai: la cartografia i les coordenades geogràfiques.
- L'escorça terrestre de la Terra: mars, oceans i continents. Les formes del relleu.
- La Terra, un planeta del sistema solar. L'atmosfera i la meteorologia. Elements i factors del clima. La hidrografia.
- El medi físic de Catalunya, Espanya, Europa i el món. Els paisatges naturals: principals zones bioclimàtiques de Catalunya, Espanya, Europa i el món.
- Els problemes mediambientals globals més destacats. Energia i canvi climàtic: algunes de les zones més afectades.

El coneixement del passat: de les societats prehistòriques al món clàssic

- Procés d'hominització. Formes de vida dels pobles prehistòrics: paleolític i neolític (organització social, economia, creences i manifestacions artístiques).
- Factors que van permetre el desenvolupament de les primeres civilitzacions urbanes: Mesopotàmia i Egipte. Societat, economia, cultura i art.
- L'organització social, política i econòmica, la cultura i l'art de la Grècia clàssica i hel·lenística.
- L'intercanvi econòmic i cultural entre els pobles colonitzadors de la Mediterrània i les poblacions autòctones de la península Ibèrica. La Hispània romana.
- Roma: monarquia, república i imperi. Organització política, social, cultural i artística. La romanització.
- Nocions històriques de canvi, continuïtat i simultaneïtat en alguns exemples del món tardo-antic; origen i expansió del cristianisme.

Criteris d'avaluació**Criteris comuns de l'etapa (història)**

1. Distingir els períodes convencionals de la història i representar-los gràficament (comú a 1r i 2n cursos).
2. Identificar i interpretar diverses fonts d'informació escrites, materials i iconogràfiques i comunicar la informació obtinguda de diverses formes, incloses les multimèdia (comú a 1r i 2n cursos).
3. Usar correctament el vocabulari històric específic.

Criteris comuns de l'etapa (geografia)

1. Distingir les diverses temàtiques i escales i tipus de mapes cartogràfics amb què se solen representar els espais de la superfície de la Terra (comú a 1r i 3r cursos).
2. Identificar i interpretar diverses fonts d'informació analògiques i digitals: textuais, escrites, materials, iconogràfiques, gràfiques i cartogràfiques (mapes, plànols, imatges aèries, etc.) i comunicar la informació obtinguda de diverses formes, incloses les multimèdia (comú a 1r i 3r cursos).
3. Usar correctament el vocabulari geogràfic específic.

Criteris d'avaluació de 1r ESO

1. Comparar i analitzar els principals paisatges, distingir-los en funció dels elements naturals i humanitzats que hi interaccionen i caracteritzar les formes de vida valorades en la seva diversitat, així com els obstacles i les oportunitats que possibiliten d'acord amb els recursos que proporcionen.
2. Descodificar la informació simbòlica de plànols de diferents característiques i a escales diverses. Reconèixer elements del territori sota representacions espacials i gràfiques diverses, aplicant tècniques d'orientació.
3. Diferenciar els recursos renovables i els no renovables, i els riscos naturals i antròpics. Identificar l'impacte de l'activitat humana sobre el territori.
4. Identificar actuacions encaminades a prevenir riscos a partir d'una situació determinada i valorar les accions humanes que afavoreixen un desenvolupament sostenible a nivell local i mundial.
5. Identificar i analitzar els trets bàsics de la prehistòria, i descriure les característiques del paleolític.
6. Analitzar la transcendència de la revolució neolítica i la seva difusió.
7. Descriure i analitzar els trets bàsics de l'organització social, econòmica i política de les primeres societats urbanes i les seves aportacions culturals i artístiques.
8. Descriure i analitzar l'organització de les polis gregues i la seva expansió per la Mediterrània.
9. Exposar críticament les diferències fonamentals entre l'organització d'Atenes i el període hel·lenístic.
10. Identificar i analitzar les principals institucions de govern de Roma.
11. Identificar i analitzar les divinitats principals del panteó grecoromà.
12. Valorar l'impacte que va suposar per a les poblacions indígenes de la península Ibèrica la recepció de la cultura i formes d'organització política, econòmica i social d'altres pobles de la Mediterrània.
13. Descriure i explicar què va significar la romanització a la Hispània romana i reconèixer algunes de les manifestacions artístiques més rellevants que es conserven.
14. Identificar i analitzar els aspectes fonamentals del cristianisme, reconèixer la seva organització fonamental i la seva relació amb el judaisme, i descriure la seva expansió.
15. Identificar i analitzar algunes obres d'art significatives del període clàssic.

Segon curs**Continguts****El món medieval**

- L'edat mitjana: etapes i cronologia. L'imaginari medieval: el cristianisme. Els regnes germànics i l'imperi bizantí.
- Origen i l'expansió de l'islam. Formes de vida i confluència de cultures (cristians, musulmans i jueus) en les ciutats de la península Ibèrica.
- Trets bàsics de la societat estamental, l'economia i els poders polítics a l'Europa feudal. Paper de l'Església en la cultura i la mentalitat medievals.
- Localització espacial i temporal de les diverses unitats polítiques que van coexistir en la península Ibèrica durant l'edat mitjana. Els diferents grups socials.
- Procés de formació dels comtats catalans fins a la consolidació de la Corona catalano-aragonesa. Caracterització de les principals institucions catalanes.
- L'art medieval: romànic, gòtic i islàmic.
- Canvis demogràfics, econòmics i polítics de la baixa edat mitjana a Europa i a la península Ibèrica. Auge de la vida urbana i del comerç; els conflictes al món rural.

L'ocupació del territori: població i societat

- Conceptes bàsics de demografia. Fonts i elements de l'anàlisi demogràfica.
- Efectius i distribució de la població mundial, europea, espanyola i catalana.
- Dinàmica i estructura de la població mundial, europea, espanyola i catalana.
- Evolució històrica de la població a nivell local i mundial.
- Els fluxos migratoris.
- Principals concentracions urbanes a Catalunya, Espanya i el món.
- La ciutat, el procés d'urbanització, les funcions urbanes, els transports, les comunicacions i les xarxes urbanes.
- Elements estructurals de les societats actuals. Factors de desigualtat social i diversitat cultural.

Criteris d'avaluació

1. Comparar l'organització política, social i econòmica dels regnes germànics amb l'organització de l'Imperi Romà.
2. Analitzar l'organització social, econòmica i política de l'època feudal a Catalunya, regnes peninsulars i Europa occidental.
3. Analitzar les característiques de l'art romànic i identificar algunes obres rellevants.
4. Situar en el temps i l'espai les diverses unitats polítiques que van coexistir en la península Ibèrica i valorar-ne la diversitat cultural.
5. Reconèixer el paper de les religions en la configuració de les mentalitats de les societats de l'època medieval.
6. Analitzar els orígens de l'islam, descriure les seves característiques fonamentals i la seva difusió.
7. Valorar la importància de l'islam a la península Ibèrica i el seu llegat cultural i artístic.
8. Comentar què va ser i quina importància va tenir el Camí de Sant Jaume.
9. Analitzar les característiques de l'art gòtic i identificar-ne algunes obres rellevants.
10. Sintetitzar què va significar per a Catalunya i per a Europa la crisi demogràfica del segle XIV.
11. Identificar i analitzar les principals institucions de govern de la Catalunya medieval.
12. Analitzar a grans trets l'expansió catalanoaragonesa per la Mediterrània.

13. Aplicar els conceptes de l'anàlisi demogràfica (natalitat, mortalitat, creixement natural, saldo migratori...) així com els conceptes derivats de l'estructura professional i per edat i sexe de la població a fonts diverses d'escala europea, espanyola i catalana.
14. Descriure les principals àrees i funcions urbanes, així com les seves relacions amb el territori i el dinamisme econòmic que generen en els seus àmbits regionals.
15. Identificar les grans àrees urbanes del món, analitzar el procés d'urbanització europeu i descriure les principals característiques i formes d'ocupació de l'espai urbà de les ciutats espanyoles i catalanes.
16. Analitzar el fenomen de les migracions a escala europea, espanyola i catalana i descriure algunes de les tendències demogràfiques del món actual.

PROVISIONAL

Tercer curs

Continguts

L'edat moderna

- L'ampliació del món conegut. Conquesta i colonització d'Amèrica. Les civilitzacions precolombines.
- Trets principals de la formació i evolució de l'estat modern.
- La cultura i l'art als segles XVI i XVII. Humanisme, Renaixement i Barroc.
- Evolució social, política i econòmica d'Europa a l'edat moderna. Diferents tipus de monarquies. La Reforma protestant i la contrareforma. Els conflictes religiosos.
- Formació i evolució de la monarquia hispànica. Catalunya dins la monarquia dels Àustria: permanència de les institucions i conflicte polític.

Activitat econòmica i organització política

- Els territoris, els recursos naturals i la seva distribució al món. Les activitats humanes i les grans àrees productives mundials. La distribució dels recursos en el món. El desenvolupament sostenible.
- Els sectors econòmics de producció i els paisatges que originen. Localització i deslocalització industrial. Problemes mediambientals i reptes que generen.
- Desenvolupament i subdesenvolupament. La globalització econòmica.
- L'organització política i la divisió del territori.

Criteris d'avaluació

1. Analitzar, per mitjà d'indicadors socioeconòmics, els desequilibris en la distribució dels recursos, explicant-ne possibles causes i conseqüències, i identificar les mesures de suport al desenvolupament sostenible.
2. Analitzar aspectes del funcionament de l'economia en el món i a Europa en particular, destacant la interdependència entre països i algunes de les diferents polítiques econòmiques.
3. Caracteritzar i analitzar els espais agraris i distingir els principals tipus de paisatges agraris del món, Europa, Espanya i Catalunya. Grans espais agrícoles, tot comentant ordenament i d'acord amb pautes clares algunes de les seves característiques principals. Paisatges agraris del món, Europa, Espanya i Catalunya.
4. Descriure i analitzar els espais industrials i distingir alguns tipus de paisatges industrials. Localitzar les principals àrees de producció industrial, centres de producció del món, i identificar els factors de localització i la de deslocalització actuals dins de la globalització econòmica.
5. Identificar la diversitat de serveis del sector terciari valorant la importància de les xarxes de comunicacions i de transport en el desenvolupament econòmic i analitzant el pes del sector juntament amb els sectors primaris i secundaris per concloure'n l'índex de desenvolupament.
6. Analitzar fonts textuais, gràfiques i cartogràfiques que reflecteixin nivells de consum contrastats entre països, així com els problemes derivats del comerç desigual i el deute extern entre països desenvolupats i en vies de desenvolupament.
7. Identificar els principals paisatges naturals protegits de Catalunya i d'Espanya, així com els principals paisatges humanitzats reconeixent-los en les seves respectives comunitats autònomes.

8. Analitzar l'organització politicoadministrativa de les diverses escales de l'organització territorial dels estats analitzant les formes adoptades a Espanya i a la divisió comarcal de Catalunya.
9. Descriure i analitzar les característiques de la monarquia hispànica i les relacions amb Catalunya.
10. Sintetitzar les causes que van dur als grans descobriments geogràfics dels segles XV i XVI.
11. Distingir i analitzar les característiques dels règims monàrquics autoritaris, absoluts i parlamentaris.
12. Contrastar interpretacions diverses sobre la conquesta i colonització d'Amèrica.
13. Descriure les característiques del Renaixement i del Barroc, i identificar algunes obres rellevants.
14. Analitzar les causes de la Reforma protestant i la seva difusió; també de la Contrareforma.

PROVISIONAL

Quart curs

Continguts

El món contemporani

- La transició del feudalisme al liberalisme a l'Europa occidental. La Guerra de Successió espanyola i les seves conseqüències. La Il·lustració (idees, art i ciència). La Catalunya del segle XVIII.
- Canvis econòmics, socials i demogràfics en l'origen de la Revolució Industrial a Anglaterra i la seva extensió a la resta d'Europa amb valoració del seu èxit o fracàs a Espanya. Les seves conseqüències socials.
- El liberalisme i les revolucions burgeses dels segles XVIII i XIX. Els nacionalismes. El catalanisme polític. Art i ciència en el segle XIX.
- La segona revolució industrial. Naixement i evolució del moviment obrer. El socialisme i l'anarquisme. L'imperialisme.
- Causes, desenvolupament i conseqüències de la Primera Guerra Mundial. La revolució russa. La Restauració a Espanya i la Dictadura de Primo de Rivera. Evolució del catalanisme polític i la Mancomunitat de Catalunya. Ciència i art al segle XIX i primer terç del segle XX.
- Evolució econòmica del període d'entreguerres (1918-1939). Democràcia i dictadures. El feixisme i el nazisme. Evolució de l'URSS. La II República. Evolució política, social i econòmica durant la Catalunya Autònoma (1931-1936). La Guerra Civil espanyola.
- Causes, desenvolupament i conseqüències de la Segona Guerra Mundial. La persecució i extermini de jueus i gitanos. La Guerra Freda i la descolonització. La dictadura de Franco. Evolució econòmica fins a la crisi del petroli.
- Evolució del capitalisme, la fi de la Guerra Freda, la reunificació d'Alemanya i la dissolució de l'URSS. La transició política a Espanya (1975-1982). La recuperació de la Generalitat. La Unió Europea i les seves institucions.

El món actual

- Els lligams entre present i passat: continuïtats i canvis a l'Europa del segle XX al XXI.
- Els reptes de la democràcia a l'actualitat.
- Globalització i localització dels nous centres de poder. Sistema econòmic actual i sostenibilitat.
- Focus de conflicte en el món actual. Els conflictes bèl·lics i les seves raons causes i conseqüències polítiques i econòmiques.
- Resolució de conflictes. Funció de la memòria històrica.

criteris d'avaluació

1. Analitzar les causes i les conseqüències de la Guerra de Successió a la monarquia Hispànica.
2. Analitzar i descriure la successió dels fets més importants i significatius de la primera fase de la Revolució Industrial així com la simultaneïtat dels fenòmens històrics de diversa índole (demogràfica, social, econòmica) que es produeixen en el seu desenvolupament.
3. Explicar críticament els fets més rellevants de la Revolució Industrial i les seves interconnexions causals tot identificant i comentant elements substantius d'aquests fets a través de fonts diverses.
4. Argumentar les raons que permeten contraposar valoracions diferents a propòsit del grau de triomf o fracàs de la Revolució Industrial a Espanya.

5. Exposar les diferències entre l'Antic Règim i el liberalisme parlamentari i, si s'escau, establir aquestes diferències a partir de fonts textuais.
6. Descriure i analitzar els trets més definitoris de la II-lustració.
7. Sintetitzar les idees principals del liberalisme i del nacionalisme amb relació als principals fets emancipadors representats per les revolucions burgeses del segle XIX, la independència de l'Amèrica hispànica i les unificacions polítiques d'Alemanya i Itàlia.
8. Descriure i explicar les causes de l'aparició del catalanisme polític al llarg del segle XIX.
9. Descriure i analitzar la segona fase de la Revolució Industrial.
10. Identificar i contrastar les idees principals del socialisme i l'anarquisme i la seva influència en el naixement del moviment obrer.
11. Descriure els principals fets de la Primera Guerra Mundial tot explicant-ne les causes – entre les quals cal destacar l'imperialisme— i les seves conseqüències.
12. Descriure esquemàticament els fets principals de la Revolució Russa tot establint les relacions pertinents amb la Primera Guerra Mundial.
13. Sintetitzar a partir del comentari d'un eix cronològic els principals fets de la Restauració espanyola i de la Dictadura de Primo de Rivera.
14. Descriure i analitzar l'evolució del catalanisme polític al primer terç del segle XX tot assenyalant les principals realitzacions de la Mancomunitat de Catalunya.
15. Sintetitzar l'evolució de la ciència des de finals del segle XIX fins a la Segona Guerra Mundial, assenyalant les aportacions dels avenços científics a la vida quotidiana i a l'economia en general.
16. Descriure i analitzar els fets i processos més rellevants de l'economia en el període d'entreguerres comentant i argumentant les anàlisis a partir de fonts gràfiques, estadístiques i textuais.
17. Descriure i analitzar les idees principals del feixisme i el nazisme, les raons històriques del seu auge i la implicació que van tenir en l'evolució política d'Europa i Amèrica en el període d'entreguerres (1918-1939), inclosa l'evolució de l'URSS en el mateix període, tot comentant fonts gràfiques i textuais de l'època.
18. Exposar de manera ordenada i crítica els principals fets rellevants de les fases polítiques de la II República espanyola incloent-hi particularment la lluita pel sufragi femení i l'evolució de la Catalunya Autònoma.
19. Descriure i analitzar les fases militars de la Guerra Civil espanyola, les ideologies dels bàndols, les seves causes i les seves conseqüències, així com els problemes principals de les dues rereguardes durant el conflicte bèl·lic tenint sempre present el context europeu i internacional.
20. Descriure els principals fets de la Segona Guerra Mundial, tot explicant-ne la jerarquia causal, comentant-ne diversos aspectes cartogràfics genèrics de la seva evolució militar i analitzant les seves repercussions o conseqüències.
21. Exposar els fets més rellevants de l'holocaust o *shoa*, situar els principals camps d'extermini en el mapa d'Europa, i analitzar i descriure les causes d'aquests fets.
22. Explicar les causes que van fer possible l'establiment d'una dictadura a Espanya durant el franquisme i descriure la seva evolució.
23. Analitzar l'evolució política de la Guerra Freda, la relació entre els dos blocs i l'evolució de l'URSS fins a la seva dissolució, comentant les principals causes que l'expliquen; també els processos de descolonització.
24. Identificar i analitzar els principals fets de la transició política espanyola així com la recuperació de la Generalitat en el període immediatament posterior a la mort del general Franco (1975-1982).
25. Descriure i analitzar d'una manera senzilla el procés que va culminar en la Unió Europea tot exposant les funcions d'algunes de les seves principals institucions.
26. Explicar críticament el fenomen de la globalització posant-ne algunes exemples rellevants i situant en el temps els fets més rellevants dels primers anys del segle XXI.
27. Contrastar alguns fets de la història contemporània d'Europa tot indicant-ne algunes continuïtats i canvis.

28. Situar raonadament en l'espai geogràfic els fets més importants i significatius que es corresponen a la primera fase de la Revolució Industrial.
29. Situar raonadament en l'espai geogràfic els fets i el seu dinamisme amb relació a les revolucions burgeses del segle XIX.
30. Situar raonadament en l'espai geogràfic els fets i el seu dinamisme amb relació a l'imperialisme de finals del segle XIX i principis del XX, en especial pel que fa al repartiment d'Àfrica.
31. Comentar a grans trets un mapa genèric d'Europa d'algun moment de la Primera Guerra Mundial.
32. Contrastar i explicar el mapa d'Europa immediatament abans i després de la Segona Guerra Mundial.
33. Identificar i comentar algunes de les obres més rellevants de l'art del segle XVIII i XIX i primer terç del XX establint les relacions pertinents entre el contingut de les obres i algunes de les circumstàncies del seu context.
34. Explicar les conseqüències socials de la Revolució Industrial, especialment en les dones i els infants, i comparar-ho amb la situació actual.
35. Valorar els avenços científics en la vida diària i relacionar els principals descobriments en l'etapa de l'anomenada revolució científica durant els segles XVII i XVIII.
36. Valorar els esforços fets tant en la Primera com en la Segona Guerra Mundial per arribar a consensos que aturessin o pal·liessin els horrors dels conflictes bèl·lics.
37. Identificar i analitzar alguns conflictes en el món actual.

CULTURA CLÀSSICA (matèria optativa)

INTRODUCCIÓ

La matèria de cultura clàssica és una matèria optativa que pretén aportar als alumnes coneixements sobre la contribució del món clàssic a la civilització occidental en els àmbits literari, artístic, cultural i científic, entre d'altres, per tal que reconeixin i valorin críticament alguns elements comuns provinents del món clàssic. Per aquest motiu, aquesta matèria optativa vol contribuir a la millora de la formació humanística de l'alumnat, proporcionant una base sòlida per assentar coneixements no únicament de les ciències humanes i socials, sinó també de disciplines científiques i tècniques.

La matèria de cultura clàssica comparteix competències de l'àmbit lingüístic i la dimensió artística i cultural de l'àmbit social.

La civilització occidental no es pot entendre sense la presència de la tradició cultural grecoromana que, tant o més que d'altres, li confereix elements unitaris característics.

A partir de la comparació constant entre el nostre món i els diferents aspectes dels clàssics grecoromans, l'alumnat ha de copsar aquells àmbits en què som hereus directes d'aquesta cultura, aquells en què ho som de forma indirecta perquè han estat reinterpretats pels homes i les dones d'altres èpoques, i aquells altres en què hi ha clares divergències, fruit de l'assimilació d'altres tradicions i de la mateixa evolució històrica.

Els continguts de cultura clàssica s'organitzen en tres blocs:

- Grècia i Roma com a civilitzacions històriques
- Iniciació als elements bàsics de les llengües i literatures grega i llatina
- L'herència de la cultura clàssica

En el primer bloc es pretén que l'alumnat compregui la dimensió temporal i espacial dels fenòmens lligats a la civilització clàssica, i que sigui capaç de reconèixer aspectes diversos de la cultura grecolatina pel que fa a la llengua, la literatura, la filosofia, la ciència, la tècnica, l'urbanisme, l'arquitectura i les arts plàstiques, entre d'altres, identificant elements unitaris i plurals. En aquest sentit, l'alumnat haurà de transferir competències adquirides en el marc d'altres matèries i, especialment, de les ciències socials.

El segon bloc pretén iniciar l'alumnat en la dimensió lingüística de la civilització grecoromana, basada sobretot en elements de l'alfabet i del lèxic, i incorporant també alguns continguts de literatura. Per a aquells alumnes que optin pel llatí a quart d'ESO pot representar una introducció excel·lent, però el caràcter inicial d'aquesta formació lingüística fa aconsellable la matèria per a tots aquells alumnes que vulguin usar amb rigor i precisió la seva pròpia llengua. Les relacions d'aquest àmbit amb les llengües i literatures catalana i castellana, així com amb la primera o segona llengua estrangera, són molt estretes, cosa que possibilita que l'alumnat transfereixi coneixements d'una matèria a una altra.

Finalment, el tercer bloc vol donar eines a l'alumnat perquè reconeixi i valori críticament les aportacions de la civilització clàssica en la conformació de la cultura que li és pròpia, tot respectant la diversitat d'identitats culturals. Implica el desenvolupament per part dels alumnes de la sensibilitat estètica i la capacitat de reflexió crítica en valorar la pervivència de la cultura clàssica en contextos diversos, adquirint la consciència de pertinença a una cultura que comparteix arrels comunes amb d'altres. Certs elements de la cultura clàssica estan a la base d'algunes de les formes vigents de pensament i organització política i aquest fet permet establir un lligam entre els continguts de la matèria i els de cultura i valors ètics.

Catalunya conserva importants restes patrimonials del seu passat grec i llatí, la qual cosa possibilita en molts casos l'anàlisi directa dels elements materials del passat. Ara bé, el contingut de la matèria no se circumscriu únicament al conjunt de creacions culturals perdurables —incloent-hi els textos escrits—, sinó que té en compte valors intangibles que han inspirat o inspiren diversos àmbits i manifestacions de les societats.

En tots els casos convé, però, plantejar la didàctica d'aquesta matèria de manera que els alumnes que s'apropen a la cultura clàssica la percebin no com una qüestió desconnectada del seu món, sinó com un component més, per molt que quedi aparentment desdibuixat dins l'ampli marc de la cultura contemporània. És per això que convé no cenyir-se únicament a un passat llunyà i distant, per bé que pugui suscitar interès per si mateix, sinó partir també de referents actuals per copsar l'influx de la cultura grecollatina. És aleshores quan caldrà aprofundir en el coneixement de la cultura clàssica pròpiament dita, modificada, adaptada i reinterpretada per les societats al llarg dels segles i fins a l'actualitat.

En la societat del coneixement, la digitalització comporta canvis a tot el cicle de l'aprenentatge: des de la cerca i el tractament de la informació, a la generació de nou coneixement (personal) fins a la seva transmissió. En tant que el coneixement es construeix a partir de la interacció amb l'entorn, les competències digitals s'han de considerar com a agents actius dels aprenentatges, ja que faciliten aquesta interacció.

La proposta de distribució de continguts és orientativa i la decisió d'impartir aquesta matèria en un dels cursos de l'ESO és competència del centre, si bé és aconsellable que aquesta matèria s'ofereixi a tercer, perquè és el darrer curs del primer cicle d'ESO i pel fet que representa una bona iniciació per als alumnes que triïn llatí a quart d'ESO. Els continguts d'aquesta matèria es relacionen amb els continguts clau per a l'adquisició de les competències dels àmbits social, lingüístic, científicotecnològic i digital.

Continguts

Grècia i Roma com a civilitzacions històriques

- Localització en el temps i en l'espai de Grècia i Roma antigues, analitzant alguns elements rellevants de l'organització social, política i econòmica per mitjà de diverses fonts històriques. Identificació dels elements de canvi i continuïtat entre ambdues civilitzacions.
- Identificació de les primeres formes de pensament racional sorgides en la Grècia antiga.
- Valoració de la importància de les primeres aportacions científiques dels grecs i la seva continuïtat i desenvolupament en el món científic i tècnic d'època romana.
- Caracterització de l'origen mític del món segons els grecs i els romans. Identificació de les divinitats gregues i romanes, així com dels principals relats mítics. Identificació d'altres formes de religiositat popular, especialment al món romà, establint paral·lelismes amb el present.
- Reconeixement dels principis de l'urbanisme grec i, sobretot, romà, i valoració de la importància del món urbà en la civilització clàssica, tot localitzant les ciutats principals, els edificis urbans representatius i algunes de les grans obres públiques, per observació directa o indirecta.
- Identificació dels elements que configuren l'art clàssic i dels canvis i continuïtats entre Grècia i Roma, localitzant, analitzant i valorant els elements patrimonials d'època clàssica a Catalunya.
- Anàlisi d'aspectes de la vida quotidiana (lleure, costums, relacions familiars i socials) entre els grecs i els romans, a partir de reconstruccions històriques en suports diversos, inclosos els mitjans audiovisuals i les TIC.

Iniciació als elements bàsics de les llengües i literatures grega i llatina

- Localització en el temps i en l'espai de les llengües grega i llatina. Identificació de les seves arrels comunes i de les relacions amb altres famílies lingüístiques.
- Identificació dels trets bàsics dels alfabetes grec i llatí i comparació amb alfabetes d'altres llengües. Comparació d'alguns elements estructurals de la llengua pròpia amb les llengües grega i llatina per tal d'iniciar-se en el concepte de llengua flexiva.
- Reconeixement de diversos tipus de fonts històriques escrites, identificant els sistemes d'escriptura, els diferents suports materials i les informacions que aporten al coneixement del passat.
- Reconeixement de la diversitat lingüística de les llengües romàniques, valorant el seu origen comú. Identificació de llatinismes en la llengua pròpia, així com d'elements del vocabulari culte i terminologia científicotècnica.
- Caracterització dels principals gèneres literaris d'època clàssica i valoració de la literatura clàssica com a expressió de la dimensió cultural i estètica de la llengua. Identificació de la pervivència posterior d'aquests gèneres literaris per mitjà de fonts i suports diversos.

L'herència de la cultura clàssica

- Reconeixement de la pertinença a una cultura, configurada amb diversos elements culturals, valorant críticament la incidència de les aportacions de la cultura clàssica.
- Identificació de les relacions d'intercanvi cultural entre grecs i romans i altres cultures coetànies.
- Identificació de les diferents visions de la cultura clàssica al llarg de la història de la cultura occidental, reconeixent els períodes de reivindicació del passat clàssic i interpretant l'ús que s'ha fet del llegat clàssic.
- Anàlisi i valoració de les aportacions artístiques de l'antiguitat clàssica a partir d'exemples passats i presents.
- Reconeixement d'elements de la mitologia clàssica en manifestacions artístiques i culturals del món actual (arts plàstiques, arts escèniques, música, dansa, cinema).
- Caracterització dels valors, disposicions i costums fruit de l'herència clàssica en diversos camps (educació, pensament, dret, política).

Criteris d'avaluació

1. Localitzar en el temps les etapes bàsiques de les cultures grega i romana i els seus fets més rellevants. Reconèixer els elements de canvi i continuïtat entre ambdues cultures, així com valorar la seva relació amb altres cultures coetànies.
2. Identificar les formes bàsiques de l'organització social i política de Grècia i Roma, reconeixent els elements de pervivència en les institucions polítiques i socials del món actual.
3. Localitzar l'espai geogràfic de les civilitzacions grega i romana, així com elements rellevants del patrimoni cultural i artístic de l'època clàssica a Europa i Catalunya, valorant la necessitat de preservar-los.
4. Reconèixer la mitologia clàssica com a font d'inspiració al llarg de la història, identificant la seva herència en algunes manifestacions artístiques i culturals del món actual.
5. Reconèixer elements del llegat lingüístic comú de les llengües romàniques actuals, distingint alguns gèneres literaris aportats per grecs i romans.
6. Identificar aspectes significatius de l'aportació de la cultura clàssica a la civilització occidental en els camps del pensament, la ciència i la tècnica.

7. Utilitzar fonts diverses per obtenir, organitzar i processar informació sobre elements de la vida quotidiana i el lleure de les societats grega i romana, establint relacions entre el passat i el present.
8. Identificar críticament l'herència dels clàssics i les seves possibilitats d'influir en el món actual, establint relacions entre alguns dels seus valors, disposicions i costums i els actuals.

PROVISIONAL

EMPREDORIA (matèria optativa de 1r a 3r)

INTRODUCCIÓ

L'emprenedoria desenvolupa competències transversals de l'àmbit personal i social: competència d'autonomia, iniciativa personal i emprenedoria, i competència d'aprendre a aprendre.

La competència d'autonomia, iniciativa personal i emprenedoria implica avançar en aplicar un conjunt de valors i actituds personals interrelacionades, com la responsabilitat, la perseverança, el coneixement d'un mateix, l'autoestima, la creativitat, l'autocrítica, el control emocional, la capacitat d'elegir, d'imaginar projectes i de portar endavant les accions, però també d'aprendre de les errades i d'assumir riscos, el lideratge, l'assumpció de responsabilitats i la creativitat.

El disseny d'un projecte empresarial constitueix un espai de desenvolupament de la pròpia personalitat, relacionat amb una activitat de caràcter emprenedor, que pot esdevenir un espai al servei del propi creixement personal i professional. També ha de tenir en compte la responsabilitat social i el sentit ètic.

La matèria d'emprenedoria també incideix en el desenvolupament d'habilitats en gestió i organització: la planificació adequada del que es vol fer, tot tenint en compte una sèrie de condicions i prenent decisions, en un entorn concret, i ha de ser prou flexible per adaptar-les quan sigui necessari.

Pel que fa a la competència d'aprendre a aprendre, suposa desenvolupar habilitats per conduir el propi aprenentatge i ser capaç de continuar aprenent de manera cada vegada més eficaç i autònoma d'acord amb els propis objectius i necessitats. Des d'aquesta matèria es fomenta l'adquisició de la consciència de les pròpies capacitats, del que pot fer un mateix o de les coses que pot fer amb l'ajuda dels altres. Potenciant l'esperit col·laboratiu es pot desenvolupar el seu compromís cívic per conviure i habitar el món, encaminat a la millora de la societat. En un món globalitzat i interconnectat cal cercar espais comuns de convivència, respectant les diferents identitats.

És objecte d'aquesta matèria la recerca de la informació, les possibles fonts i els diversos suports, així com la transformació d'aquesta informació en coneixement. En el desenvolupament de la matèria s'han d'evidenciar les possibilitats d'emprendre projectes personals que poden ser aplicables a la realitat i que mostrin la necessitat de seguir aprenent de manera continuada al llarg de tota la vida.

Les activitats de la matèria d'emprenedoria també permeten desenvolupar les habilitats relacionades amb la competència digital, que comporta el tractament i la presentació de la informació i l'ús de xarxes socials per a les finalitats específiques.

La matèria d'emprenedoria té punts d'intersecció amb la matèria d'economia pel que fa al suport conceptual que l'alumne ha de tenir a l'hora d'aplicar els coneixements d'emprenedoria.

Aquesta matèria també contribueix a l'assoliment d'altres competències bàsiques associades a altres matèries: la competència matemàtica, la competència social i la competència comunicativa.

Quant a la competència matemàtica, s'estudia com traduir un problema a llenguatge matemàtic utilitzant variables, símbols, diagrames i models adequats per poder resoldre'l. Alhora permet emprar la comunicació i el treball col·laboratiu per compartir i construir coneixement a partir d'idees matemàtiques.

La competència social d'identificar els principals elements de l'espai geogràfic i les seves interrelacions, per prendre decisions respecte a la configuració espacial de les activitats humanes amb criteris de sostenibilitat també es té en compte a l'emprenedoria.

El desenvolupament de la competència d'identificar els diferents models d'organització política, econòmica i territorial, tant a escala més propera com a nivell global, permetrà a l'alumne comprendre com afecta a la vida dels ciutadans.

A més, contribueix a l'assoliment de la competència comunicativa, gràcies a l'ús de la llengua com a instrument de comunicació oral i escrita. També s'assoleix aquesta competència fent ús d'eines tecnològiques de suport a la comunicació.

OBJECTIUS

La matèria d'emprenedoria a l'educació secundària obligatòria té com a objectiu el desenvolupament de les capacitats següents:

1. Identificar les competències, els interessos i les actituds envers la feina per poder prendre decisions de formació i inserció laboral. Adaptar-se de manera flexible als canvis que puguin produir-se al llarg de la vida personal i professional.
2. Ampliar el coneixement de professions diverses, superant els estereotips de gènere.
3. Localitzar fonts d'oferta de feina en l'entorn socioeconòmic local, regional, nacional, europeu i internacional. Analitzar les característiques dels diferents llocs de treball que s'ofereixen.
4. Aprendre a elaborar el propi itinerari formatiu i professional, tenint en compte la formació permanent i les expectatives personals a partir de l'autoconeixement i de la recerca d'informació, usant les TIC, sobre les diferents opcions formatives i professionals.
5. Valorar el paper de l'Estat i la Seguretat Social en la protecció de les persones. Comprendre la necessitat de protecció dels riscos laborals.
6. Reconèixer els valors emprenedors que són aplicables en situacions quotidianes i en diverses activitats professionals.
7. Valorar el paper de l'empresa com a productora de béns i serveis, i com a generadora de llocs de treball.
8. Dissenyar una idea empresarial viable en diversos camps, també tenint en compte negocis amb funció social, tot emprant les tècniques de tractament de dades adequades.
9. Planificar les finances personals i gestionar els pressupostos personals.
10. Explicar els productes financers d'estalvi i inversió de les empreses amb la col·laboració dels agents financers i els avantatges de la diversificació.
11. Realitzar activitats que contribueixin a millorar el treball en equip.

Continguts

Els blocs de continguts s'ordenen en tres blocs: un primer, que fa referència a l'autoconeixement i itinerari formatiu; el segon, que fa referència a la iniciativa emprenedoria i el projecte d'empresa; i el tercer bloc que fa referència a la planificació financera.

El primer apartat fa referència al coneixement de les diferents professions i camps ocupacionals existents en l'entorn, per tal que l'alumnat pugui elaborar el seu propi itinerari acadèmic-professional.

El segon apartat se centra en les habilitats personals lligades a l'emprenedoria, amb la finalitat d'aprendre a executar accions amb resolució i eficàcia, en situacions de la vida quotidiana.

El tercer bloc, contempla les finances, les possibilitats de finançament del dia a dia i del llarg termini tant a nivell personal com professional, diferenciant les diverses fonts de finançament.

L'avaluació ha de tenir en compte els diferents tipus de continguts implicats, i alhora ha de ser una avaluació en l'acció, que permeti valorar no només els resultats finals sinó també els processos de reflexió i creixement personal, i l'elaboració i aplicació de projectes que permetin l'assoliment de les competències de la matèria.

Autoconeixement i itinerari formatiu

- Les vies d'accés als nivells acadèmics les competències i titulacions que se'n deriven, i les diferents famílies professionals i sortides laborals.
- Recerca sobre les diferents tasques que fan professionals de diferents nivells de qualificació, tot superant estereotips de gènere i altres prejudicis.
- Disseny del propi itinerari formatiu i professional.

Iniciativa emprenedora i projecte d'empresa

- Valors i cultures del treball i de les capacitats emprenedores.
- Estudi del mercat potencial per a generació d'idees de negoci.
- Planificació i execució en grup d'un senzill projecte empresarial.

Planificació financera

- El paper dels intermediaris financers en la societat.
- Principals productes i serveis financers.
- El pressupost personal.

Criteris d'avaluació

1. Reconèixer les competències personals i socials requerides pel mercat de treball per a diferents professions. Assolir habilitats i actituds relacionades amb l'emprenedoria.
2. Utilitzar diferents tipus de fonts, incloses les TIC, per obtenir informació sobre les característiques del mercat de treball actual, tant de l'entorn proper, com en relació amb un context europeu i internacional.
3. Dissenyar el propi projecte d'itinerari formatiu i professional per a la consecució dels objectius personals.
4. Identificar les parts que integren un projecte d'empresa i desenvolupar-ne un per afrontar els problemes que es puguin plantejar, manifestant una actitud creativa i autònoma per gestionar la pròpia feina.
5. Descriure els productes financers més habituals per a l'estalvi i per a la inversió que permeti confeccionar un pressupost personal per comprendre les necessitats de la planificació financera.
6. Descriure els principals drets i deures dels consumidors en el món financer per reconèixer les implicacions dels contractes financers més habituals.
7. Aplicar tècniques de comunicació verbal i no verbal durant l'exposició pública dels resultats d'una recerca individual o col·lectiva, amb el suport dels mitjans audiovisuals i de les TIC.